

VARTOLOMEI MĂZĂREANU

CONSTANTIN TEODOROVICI*

MĂZĂREANU, Vartolomei (c. 1720–c. 1790), cărturar. Provenit dintr-o familie de clerici din preajma orașului Câmpulung Moldovenesc, **M.** intră de copil la mănăstirea Putna, unde e hirotonit în 1743. Timp de zece ani are posibilitatea să-și completeze pregătirea teologică și să se perfecționeze în limba rusă la Belgorod (Rusia, unde îl urmasse pe mitropolitul Antonie, fostul său stareț), astfel încât la întoarcere este numit arhimandrit la Putna (1755), dar își începe și lunga carieră de traducător din slavonă și rusă. Personalitate marcantă și pe plan oficial, a făcut parte dintr-o solie la Petersburg (1769–1770, pe când era egumen la Solca), a fost însărcinat cu inspectarea școlilor din Moldova, iar un document din 1778 îl atestă membru al Academiei Duhovnicești din Kiev, pe care o vizitase cu ani în urmă. A murit, probabil, la Putna.

Pe lângă lucrările de ritual și de precizări dogmatice – *Pavecernic, Liturghia arhierescă, Panahidnic, Orânduiala chipului celui mare îngeresc, Leastvița lui Ioan Scăriașul, Azbucoavnă, Piatra scandelei/smintirii* de Ilie Miniati ș.a. –, **M.** a tradus scrieri aparținând literaturii hagiografice – *Patimile sfântului mucenic Procopie, Viața precuviosului părintelui nostru Macarii Eghiptianul, Pățimire și Minunile sfântului și marelui mucinic Gheorghie*, toate rămase în manuscris. Având un orizont cultural mai larg, el a simțit nevoia extinderii și spre culegerile de maxime și învățături morale laice – *Apoftegmata* („viița și orânduiala, vorbele și așazământul a mulți filosofi vechi”), *Ithica ieropolitica* („sau filosofia învățătoarea de firea, cu simbolii și cu închipuiri aleasă”), *Învățătură dulce sau Livada înflorită* –, ajungând chiar la *Esopia*, pe care a tradus-o din greacă. Tălmăcirile sale nu au fost tipărite, unele s-au pierdut, iar cele mai multe se găsesc la Biblioteca Academiei Române. Aproape la fel de vie era și preocuparea pentru istorie, ilustrată mai întâi de traducerea a două cronografe rusești, apoi de realizarea (prin copiere, compilare și, uneori, prelucrare) a unui mare și foarte important corpus de cronică moldovenești, terminat în 1773, odată cu traducerea lui în limba rusă, la cererea autorității țariste instalate în Moldova în timpul unui război cu turcii (pe la 1770). Varianta românească s-a păstrat aproape integral într-o copie a lui Ștefan Țicău din 1785, sub titlul *Letopisețul Țării Moldovei*, asigurând astfel conservarea și transmiterea textelor marilor cronicari, iar cea rusească, într-un manuscris masiv, semnalat și descris de Gheorghe Bogaci. S-a presupus că pentru perioada 1741–1769 a folosit o scriere a lui Ioan Canta, dar, în ediția din 1987 a acestei scurte istorii, Aurora Ilieș demonstrează că **M.** este autorul cronicii, concluzie întărită cu argumente lingvistice-stilistice de N.A. Ursu. În acest caz,

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Str. Th. Codrescu, nr. 2, Iași, România.

meritele lui **M.** ar fi cu mult mai mari, el alăturându-se, deși cu o realizare mai modestă, unui ilustru șir de istoriografi. *Istorie pentru sfânta mănăstire Putna, Condica mănăstirii Voronețul* (care cuprinde și *Domnia lui Ștefan Voievoda cel Viteaz*) sunt texte cu caracter strict informativ. Scriind *Condica mănăstirii Solca*, el adaugă *Arătare pentru Ștefan Tomșe Voievoda*, o prelucrare în spirit hagiografic a vieții domnitorului. În timpul călătoriei la Petersburg, arhimandritul și-a făcut unele însemnări, din care reiese în primul rând preocuparea pentru procurarea de cărți și de obiecte de cult. Prin amploarea și diversitatea operei sale, prin exersarea perseverentă a limbii scrise, prin lărgirea sferei lexicale și expresive, **M.** este o figură de prim rang a culturii românești din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

SCRIERI: *Călătoria la Petersburg de p.p. Vartolomei și Benedict* (publ. Mihail Kogălniceanu), „Arhiva românească”, 1841, 335–360; *Condica mănăstirii Voronețul*, îngr. S.Fl. Marian, Suceava, 1900; *Condica mănăstirii Solca*, îngr. S. Fl. Marian, Suceava, 1902; *Domnia lui Ștefan cel Mare și cea a lui Ștefan Tomșa*, îngr. S. Fl. Marian, Suceava, 1904.

Repere bibliografice: V.A. Urechia, *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanu (1720–1780)*, București, 1889; Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, 440–453; Dimitrie Dan, *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanu*, București, 1911; I.D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, București, III, 106–114; *Dicționarul literaturii române de la origini la 1900*, București, 1979, 558–559; Gabriel Ștrempel, [„*Letopisețul*” lui Vartolomei Măzăreanu], în Ion Neculce, *Opere*, București, 1982, 136–140; Gheorghe Bogaci, *Alte pagini de istoriografie literară*, Chișinău, 1984, 33–50; Aurora Ilieș, [„*Letopisețul*” lui Vartolomei Măzăreanu], în Ioan Canta, *Letopisețul Țării Moldovei*, îngr. Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, București, 1987, XLI–LXX, LXXVII–LXXXIII; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996, 255–256; N.A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002, 76–132.

MEMORIALISTICĂ

BOGDAN CREȚU*

Specie a literaturii confesive care valorifică experiența directă a autorului și care presupune calitatea de martor a acestuia. Philippe Lejeune identifică mai multe „genuri” care se subscriu „pactului ficțional”, dintre care ne interesează autobiografia, memoriile, „romanul personal”, jurnalul intim. Memoriile ar fi discursuri în proză,

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Str. Th. Codrescu, nr. 2, Iași, România.